

Tóth Anikó

Régészeti kutatás a Budapest, I. kerület Csónak utca 1–3. sz. telkek területén

A terület feltárásának lehetőségét a telek újbóli beépítésének engedélyezése adta. A budai vár keleti lejtőjének Csónak utca–Magas utca–Király lépcső határolta részén Ybl Miklós tervezett és épített villát gróf Lónyay Menyhért számára 1870–72 között. Az épületet 1944-ben bombatalálat érte, s teljesen elpusztult. Ennek helyére, az eredeti tervek felhasználásával építik fel újra a diplomáciai célokra szánt villát oly módon, hogy a területén előkerült régészeti emlékek, falmaradványok az alagsori részen kialakításra kerülő romkertben megtekinthetők lesznek.

A teljes feltárást megelőzően két alkalommal végeztek ásatást a területen: először 1959–60-ban Gerő Győző, aki kisebb szondák segítségével azonosította az egykor a telken álló török bástya falait, majd 1997-ben Magyar Károly tárta fel az Aranybástya nyugati falszakaszait. Ekkor került elő a bástya területén belül két útszint, egy középkori téglapadlós ház részlete, a falakon kívül pedig egy hódoltság kori temető néhány sírja. A teljes feltárást a területen végzett biztosítási eljárásokhoz alkalmazkodva 2000. december 11–16., 2001. január 29.–június 29. és 2001. augusztus 22.–szeptember 4. között végeztük el (1. kép).

A temető

A telek északi részén az 1997-ben előkerült 17 sír után 2001-ben újabb 68 temetkezést tártunk fel. A temetőben férfi, női és gyermeksírok egyaránt voltak, helyenként több rétegben egymás felett, tájolásuk kevés kivétellel DNy–ÉK volt. A sírgödör nem volt érzékelhető, koporsóra utaló nyomot csak elvétve találtunk (szegek, rossz megtartású deszkamaradványok). A csontvázak háton nyújtott helyzetűek voltak, kezek a test mellett, vagy a medencére, mellkasra helyezve nyugodtak. Szokatlan helyzetben találtunk egy női csontvázat: lábait térdben felhúzva helyezték el, lábfejei egészen a medencénél voltak, mellette csecsemő vázának maradványait találtuk (2. kép). Melléklet csak szórványosan fordult elő: 1-1 pénz a kézben, a mellkason, a medencében, vagy a fej alatt, ezek alapján a temető a 17. század első felére keltezhető. Kiemelkedett gazdagságával a 37. sír. A bolygatott csontváz eredeti helyén maradt bal lábszárcsontja mellett, eredetileg a franciakapcsokkal záródó csizmán belül, valószínűleg bőrzacskóban tartott 89 db pénz (2 török arany és egyéb török pénzek mellett II. Ulászló, II. Lajos, I. Ferdinánd, Miksa, Rudolf, I. Zsigmond lengyel király pénzei, 1509–1600-ig), és két kis bronz török pecsétnyomó került elő (3. kép). A temető lezárását biztosan nem tudhatjuk, hiszen az északi oldalon még lehetnek feltáratlan sírok, de a török bástya építé-

Anikó Tóth

Archaeological investigations in the territory of lots 1-3 Csónak Street, Budapest, I.

The permission granted for the construction of a new building in the lot afforded the excavation of the territory. In the area enclosed by Csónak Street, Magas Street and Királylépcső on the eastern slope of the Buda Castle, Miklós Ybl designed and constructed a villa building for Count Menyhért Lónyay between 1870 and 1872. In 1944, a bomb hit and destroyed the building. The villa, which will serve diplomatic purposes, will be rebuilt in its place after the original design in a way that the archaeological remains, wall fragments unearthed by the excavations will be exhibited in the ruin garden to be established in the basement.

Excavations were conducted at two occasions preceding the complete excavation of the territory. First Győző Gerő excavated in 1959-60, and identified the walls of a Turkish bastion in smaller test trenches opened in the lot. Then Károly Magyar unearthed the western wall sections of the Aranybástya in 1997. This time two road levels and the detail of a medieval house with brick pavement were also uncovered in the territory of the bastion along with a few graves of the Turkish period outside the walls. The complete excavation of the territory, which had to be adjusted to the rhythm of the security measures carried out in the area, took place between 11. and 16. December 2000, 29. January and 29. June 2001 and 22. August – 4. September 2001, (Fig. 1).

Cemetery

After the 17 graves that had been found in 1997, further 68 burials were unearthed in 2001 in the northern part of the lot. The cemetery contained the graves of men women and children alike, sometimes overlying one another. Nearly all the graves had a SW-NE orientation. No grave shaft could be observed and there were only scattered traces of coffins (nails, poorly preserved board remains). The skeletons lay extended on the back, the arms were beside the body or bent on the pelvis or the chest. The skeleton of a woman lay in a strange position: the legs were bent at the knee and drawn up so that the feet were at the pelvis. Beside it, we found the remains of an infant (Fig. 2). There were only a few grave-goods: a coin in a hand, on a chest, in a pelvis or under a head. They date the cemetery from the first half of the 17th century. Grave no. 37 was exceptionally rich. The skeleton was disturbed. Beside the intact bone of the left leg, inside a boot closed by hook-and-eyes, 89 coins (2 gold and other Turkish coins and coins minted by II. Ulászló, II. Louis, I. Ferdinand, Miksa, Rudolf and I. Sigismund Polish king, from between 1509 and 1600) were found probably kept in a leather pouch and two

sének idején már valószínűleg nem volt használatban, a legdélebbi sírt ugyanis bolygatott állapotban, a bástyán belül tártuk fel.

A török bástya

Az 1684-es ostrom pusztítása után, a helyreállítás során a keleti várlejtőn, a Vízikaputól a Dunáig vezető úton húzódó korábbi sövényfal helyett szilárd kőfalat építettek, melyet két bástyával erősítettek meg; a kapu közepében nagyobb méretű, a nyolcszög öt oldalával záródó építmény az Arany-bástya; ettől kissé délkeletre egy kisebb, de hasonló pedig az Ezüst-bástya nevet kapta. Ezek építése 1685-re befejeződött. Területünkön az Arany-bástya maradványai kerültek elő.¹

A telek déli részén álló falak egy része már 1997-ben előkerült, ezért elsősorban az akkor csak két kisebb szondával megkutatott keleti részre (a telken álló egykori Ybl-villa homlokzatától keletre), valamint a nyugati oldalon egy kb. 15 méteres sávra bővítettük ki a kutatást, ahol egy beton cölöptámfal elkészítése után elbonthatuk a rézsút. Mindkét részen jelentős feltöltést kellett elhordani, de végül a bástyát teljes vonalában sikerült feltárni (4–5. kép). A bástyafal északkeleti része erősen leomlott állapotban van, bekötőfalát pedig az újkori építkezések (a fölé épített barokk kori ház és az ezt követő Ybl-villa) erősen megbolygatták. Ez utóbbi nemcsak a rajta keresztülhúzott csatorna miatt volt rossz állapotban: kibontása után kiderült, hogy nem alapozták le a sziklára, hanem több, a bolygatás mértéke miatt nem rekonstruálható középkori falmaradványra építették rá (6. kép), s már a barokk épület pincéjének építése idején olyan rossz állapotban volt, hogy külső köpenyezéssel kellett ellátni. Előkerült a bástyafalhoz tartozó, nagyjából É–D irányú, a kapu felé vezető fal maradványa is, mely szintén nem volt a szikláig lealapozva, hanem egy gödrön és egy nagyköves omladékon állt.

A keleti oldalon, a bástyafal közepénél a bolygatatlan török rétegek bontása közben egy üregbe szakadtunk, ennek tisztítása során (nagy mennyiségű törmelék, és egy 1953-as 5 filléressel datált modern szemét volt benne) egy téglával kiboltozott áttörés került elő a török falban (4. kép). A múlt század közepén, az Ybl-féle támfalon kívülről ástak itt be, s anélkül, hogy a felszín elérték volna, a sziklában egy kis helyiséget alakítottak ki, majd ezt később törmelékkel lazán visszatöltötték.

Az 1686-os ostrom során eshetett el az a katona, akinek csontvázát a bástya délkeleti részén találtuk meg a törmelékes réteg alatt: kezében öt nagyméretű, jó állapotú ezüstpénz, mellette pedig egy bronz fejlesgyűrű volt.

small Turkish bronze seals (Fig. 3). It cannot be certainly determined when the cemetery was closed, since some more graves can perhaps be situated in the northern side, which we have not unearthed. It certainly was not active any more when the Turkish bastion was built as the southernmost grave was already disturbed lying inside the bastion.

The Turkish bastion

At the time of the reconstructions following the devastation of the siege in 1684, a solid stone wall was raised to replace the former wattle fence along the road leading from the Vízikapu to the Danube on the eastern slope of the castle. It was strengthened by two bastions. The large construction closed by five walls of the octagon next to the gate was called Aranybástya (Golden Bastion). A similar although smaller construction somewhat to the east got the name Ezüstbástya (Silver Bastion). Their construction was terminated by 1685. The remains of the Aranybástya were uncovered in our territory.¹

Some of the walls in the southern part of the lot had already been found in 1997, so the investigations concentrated on the eastern part, where only two smaller test trenches had been deepened (east of the facade of the former Ybl villa) and an about 15 wide stripe was unearthed in the western side, where the slope could be removed after the construction of a timber retaining wall. A thick filling had to be removed at both sites until the entire length of the bastion could be unearthed (Figs 4–5). The northeastern part of the bastion was strongly ruined, while the joining of the wall was strongly violated by modern constructions (a baroque building built on top and the Ybl villa after it). This latter one was damaged not only by the sewer running across it. The excavations revealed that it was not founded on the rock but it was built on some medieval wall remains, which were so strongly damaged that could not be reconstructed (Fig. 6). It was in such a poor condition already at the time of the construction of the cellar of the baroque building that an exterior curtain wall had to be raised. The remains of the road that led to the gate in an approximately N-S direction were also found. It was not either founded on the rock, it lay over a pit and a debris layer of large rock pieces.

A pit opened up during the clearing of the undisturbed layers of the Turkish period in the middle of the bastion wall on the eastern side. After its cleaning (it contained large quantity of debris and modern garbage dated by a 5-filler coin from 1953) a break through was revealed in the Turkish wall, which was vaulted by bricks (Fig. 4). In the middle of the last century, the builders

1 A védműről bővebben: Magyar Károly: Török kori erődítések a budai vár déli részén. In: A Hódoltság régészeti kutatása. Opuscula Hungarica III. 59–70.

1 See more details on the defence work in Magyar Károly: Török kori erődítések a budai vár déli részén in: A Hódoltság régészeti kutatása. Opuscula Hungarica III. 59–70.

Török kori emlékek

A temető területén, a sírok alatt két 16. századi leletanyagot tartalmazó gödör került elő, s egy negyedik gödör felső harmadában szintén korai török kori kerámia volt. A 14. gödör leletanyaga a szokásos fazék- és tálformákból állt, a 17. gödör viszont sekély volta ellenére jelentős török kerámiát tartalmazott: több majdnem ép gyertyatartó és talpastál, valamint egy réz kanna került elő belőle. A 20. gödör felső részében fazekak, tálak voltak, valamint egy bronz, vödör alakú edény.

A temető sírföldje egységes volt, törmelékes, téglásköves sötétbarna réteg, melyet 16–17. századi kerámia keltezett, ami közvetlenül a 14. századi rétegekre került. Ez egyszeri, a temető indításához kapcsolható tereprendezésre utal, bár a terület lejtését csak csekély mértékben próbálták kiegyenlíteni.

A telek déli részén jelentős, a bástya építését megelőző török kori emlékek kerültek elő, melyek szintén a terület rendezését mutatják. Már 1997-ben előkerült a bástya területén belül két köves út, a 2001-es ásatás során ezek datálását sikerült finomítani. A felső útszint szépen rakott, nagy kövekből állt, erről már '97-ben valószínűsíthető lehetett, hogy török kori, az újabb feltárás során a bástyától északra megtalált maradványai alapján pedig kiderült, hogy nemcsak az erődítésnél, hanem a temetőnél is korábbi. A nagy kövek felszedése után egy erősen égett, vörös, szemetes, csontos réteg került elő, mely jelentős mennyiségű és nagy változatosságot mutató díszkerámiát (kínai porcelán és perzsa fajansz) is tartalmazott, s nemcsak az út alatt mutatkozott, hanem a déli telekrész teljes területén végig megvolt, s a várhegy eredeti erős lejtését jelentősen szelídítette. Ez alatt a réteg alatt, a későbbi út nyomvonalától némileg eltérve egy korábbi, apróbb kövekből kirakott, keskenyebb és gyengébb minőségű út bukkant elő. Ennek északi széle és vízelvezető része közvetlenül a szintén már 1997-ben részben kibontott téglapadlós középkori ház törmelékes betöltésére épült, melynek kerámiaanyaga a ház teljes pusztulását és az utat is egyértelműen a 97-es elképzelésektől eltérően a török korra datálja (7. kép).

Középkori maradványok

Az 1997. évi előzetes feltárás során a középkorból a fent említett téglapadlós épületen kívül egy nagyjából É-D irányú hosszú fal részlete került elő, s ezek tisztázásán kívül nem is számítottunk újabb eredményre. Ezzel szemben mind a bástyán belül, mind északabbra, a temető területén intenzív középkori megtelepedés nyomait találtuk: kisebb falszakaszok, kutak és tárológödrök, vízelvezető csatornák, valamint négy újabb épület maradványai kerültek elő.

A török utak köveinek felszedése után lehetőség nyílt a téglapadlós ház teljes kibontására. A felső, nagyköves út, az alatta húzódó török szemetes réteg, majd a korábbi út kövei alatt a ház habarcsos, köves, épülettörmelékes betöltése következett. Ennek kitisztítása után

dug into it from outside the buttressing wall built by Ybl and a small room was made in the rock, without reaching the surface, which was later loosely filled in with debris.

The soldier, whose skeleton was found under the debris layer in the southeastern part of the bastion probably fell during the siege of 1686. He held five large, well preserved silver coins in the hand and there was a bronze bezelled ring beside them.

Remains from the Turkish period

In the territory of the cemetery, two pits with finds from the 16th century were found under the graves, and ceramics also from the Turkish period were uncovered in the upper third of a fourth pit. The find material of pit no. 14 consisted of common pot and bowl shapes, while pit no. 17, although it was rather shallow, yielded a significant Turkish ceramic material. Some nearly entirely preserved candlesticks and footed bowls and a copper canister were uncovered in it. Pots and bowls lay in the upper part of pit no. 20 together with a bronze bucket-shaped vessel.

The soil of the cemetery was a uniformly dark brown layer with debris, bricks and rubble. It was dated by pottery from the 16th-17th century. The underlying layer deposited in the 14th century. This suggests a single landscaping at the start of the cemetery, although the sloping of the territory was only slightly modified.

Significant finds were found from the Turkish period, from before the construction of the bastion, which also indicate a landscaping activity. Two paved roads had already been found in the territory of the bastion in 1997, and the excavation of 2001 succeeded in refining the dating. The higher road level consisted of regularly laid large slabs. Its Turkish age was supposed already in 97, while the remains unearthed during the recent excavations north of the bastion revealed that it was made earlier than the fortification and even the cemetery. After the large slabs had been cleared, a strongly burnt, red layer appeared mixed with garbage and bones, which also contained a large number of varied ornamental ceramics (Chinese china ware and Persian fayance). It appeared not only beneath the road but extended to the entire territory of the southern part of the lot and it significantly moderated the steep sloping of castle hill. Under this layer, a road appeared in a somewhat different direction than the above one. It was narrower, made of smaller stones in a poorer quality than the later road. Its northern edge and its water channel was built over the debris filling of the medieval house with a brick pavement, which had also partly been unearthed in 1997. The pottery material of this layer dated both the final devastation of the house and the road from the Turkish period, contradicting the theory set up in 1997 (Fig. 7).

előkerült a ház déli, belül vakolt falának megmaradt csonkja. Az épület nyugati fala teljes mértékben elpusztult, ezen a részen csak kisebb omladékot, valamint égett, agyagos-márgás felszínt találtunk. Mivel sem falat, sem falkiszédés nyomait nem találtuk, elképzelhető, hogy a nyugati oldalán húzódó, valószínűleg telekhatárolóként funkcionáló falhoz építették hozzá. A ház keleti oldala is roncsolt állapotban volt, az itteni bolygatásra az útfelületben mutatkozó erőteljes horpadás is utalt. Itt a bontás során egy nagy, négyszögletes, 15. századi kerámiát tartalmazó gödör került elő, négy sarkán a hosszabb oldalait támasztó két nagy gerenda sziklába vágott nyomával. A teljes kibontás után az alján előkerült a beomlott faszerkezet is. Leletanyaga meghatározza az általa roncsolt téglapadlós épület korát is: ez legkésőbb a 15. század végén elpusztult.

Az épület északi előterének tisztításakor a ház fala és a mellette húzódó telekhatároló fal által közrefogott sarokban nagy kövekből álló omladékot találtunk. A terület szikláig való kibontásakor kiderült, hogy ezek a kövek egy széles, ÉNy-DK irányú sávban húzódnak, s a sáv délkeleti vége az épület alatt van. Az omladék szétbontása során faragott köveket is találtunk. A kövek elhordása során derült ki, hogy ez egy, a házat korban megelőző vízelvezető csatorna volt, mely a kerítésfalig ÉNy irányban halad, ott pedig visszatörve ÉK felé, a fal alatt folytatódik. A fal alá bevezető rész tisztítása során megfigyelhető volt, hogy a csatornát a fal építésekor már nem használták, betömedékelték.

A legjobb állapotban megmaradt épület az előzőekben említett háztól délre található. Az újkori falak, majd az alsó török út maradványainak elbontása után egy égett, köves, omladékos, épülettörmelékcsögödör jött elő, melyet 15. századi kerámia keltezett. Az épülettörmelék alatt először egy sziklának épített, ÉNy-DK irányú, habarcsos kötésű fal került elő, majd közvetlenül előtte egy habarcsos-téglás felület, amely egy üreg feletti boltív tetejének bizonyult. A további mélyítés során a fal alatt, annak előzményeként egy másik fal, valamint ettől északra egy sziklába faragott lépcső mutatkozott. A teljes felület kitisztítása során kiderült, hogy az alsó fal a sziklalépcsővel és egy szintén ÉNy-DK irányú fallal egy korai, kisebb épületet alkot, melynek keleti sávjában sikerült megfognunk az eredeti padlószintet, a pusztulási réteget, és a megújítást követő új padlót. A korai épület betöltése alapján a 13. század végén-14. század elején elpusztult, nagyobb alapterületen építették újjá, bejáratát áthelyezték, és dél felé egy téglával kiboltozott mélypincét vágtak a sziklába. A pincelejáró kibontása után egy meredek, sziklába vájt lépcsőt és egy lejtős folyosót találtunk (8. kép), majd egy téglalap alakú, a lejárattól keleti irányba kiöblösödő pincéterbe jutottunk. A lejárattal szemben egy kis, kővel kirakott aljú, talán vízgyűjtőként funkcionáló gödör van, a nyugati oldalon egy téglával kirakott szellőző pedig egy sziklaüregbe vezet, amely kapcsolatban van a pincétől nyugatra lévő kúttal. A mélypince betöltésében kevés 15. századi kerámia

Medieval remains

Beside the above mentioned building with a brick pavement, the fragment of a long, N-S running wall was found from the Middle Ages during the preliminary excavations in 1997. This time we intended to clarify these features and did not expect new results. Nevertheless, we found the traces of intensive medieval settlement both inside the bastion and north of it in the territory of the cemetery. Smaller wall sections, wells and storage pits, water channels and the remains of four more buildings were uncovered.

After the stones of the Turkish roads had been taken up, the entire house with a brick pavement could be unearthed. Under the upper road paved with large slabs, the underlying debris layer from the Turkish period and the stones of the earlier road, the filling in of the house followed, which consisted of mortar, stones and building debris. As it had been cleared, the preserved remains of the southern wall of the house came to light with the plastering on the inside. The western wall of the building was totally destroyed. Here only some debris and a burnt clayey-marly surface could be observed. Since we could not find either a wall or the ghost of a wall, in the west the house was probably built against the wall that functioned boundary between the lots. The eastern side of the house was also ruined, which was also indicated by a strong depression in the road surface. Here, a large quadrangular pit was found with ceramics from the 15th century and the traces of two large timbers could be observed in the four corners. These timbers supported the longer walls of the pit. Even the timber construction was found fallen onto the bottom of the pit. The find material dated the ruined building with the brick pavement as well: it perished the latest at the end of the 15th century.

A debris layer of large stones was found in the corner enclosed by the wall of the house and the boundary wall of the lot during the cleaning of the northern foregrounds of the building. When the surface was cleaned until the rock surface we found that these stones stretch in a NW-SE directed wide stripe, and the southeastern end of this stripe extends under the building. In the debris layer we found a few carved stones as well. After the stones had been removed we found that there was a water channel built before the house, which ran in a NW direction until the fencing wall, where its direction broke and continued toward NE under the wall. We could observe during the cleaning of the section that extended under the wall that the channel was no longer used at the time of the construction of the wall, it was filled in.

The best preserved building was found south of the above described house. After the modern walls, then the remains of the lower Turkish road had been removed, a pit was found with burnt, stony debris filling, which was dated by pottery from the 15th century. Under the debris layer, first a NW-SE directed mortared

volt, a pincelejáróban néhány török kori töredék is előfordult.

A bástya északnyugati részén álló pincéből keleti falának egy hosszabb szakasza, és az északkeleti falsarok maradt meg. A fal alatt egy 14. századi kerámiával kezelt gödör volt, s pusztulása után egy tárológödört ástak bele, mely 15. századi kerámiát tartalmazott, tehát az épületet a 14. század végén–15. században használhatták. Az itt talált gödör jellegében eltért a területen talált többtől: bontása során az északi metszetében látható volt két függőleges faoszlop korhadt maradványa, amelyből a teljes kibontás után a kerek alapterületű gödör fölött négy, sziklába vésett oszloptalpnyom segítségével egy négyzetes felépítmény rekonstruálható.

A harmadik pince a bástyától és a hozzá épített barokk pincétől északra került elő, ennek csak a lejárátát sikerült feltárni, a többi része az újkori bolygatások során elpusztult. Kora biztosan nem állapítható meg, bár környezete alapján 14. századi használata valószínűsíthető.

A temető területén, a sírok felszedése után egy erősen átégett felület került elő, melyen valószínűleg könnyű cölöpszerkezetű építmény állt. Leletanyaga alapján ezt is a 14. században használták (10. kép).

A bástya területének keleti részén a középkorban több szintet alakítottak ki, egyenesre kiképezve az északkelet felé erősen lejtő hegyoldalt. Ezeket a szinteket mutatja két földbe rakott támfal, melyek a leletek alapján a 14. századra keltezhetők, valamint egy, a bástya középső részén lévő, félkör alakú terület, aminek közepén egy ÉK–DNy irányú cölöpsor vonul végig, de az újkori bolygatás miatt nem rekonstruálható. Az északabbi, alsó szinten, a támfalhoz hozzáépítve egy rendkívül jó állapotban megmaradt, megújított platniju kemence került elő.

Az épületeken kívül jelentős középkori életre utal a területen talált nagyszámú (összesen 27 db) kút és tárológödör is. Ezek közül egy, leletanyag híján, nem volt meghatározható, egy volt újkori, kettő török, és egyet használtak a középkor után a török korban is. Egyet a 16. század első felében töltötték be, nyolcnak volt 15. századi leletanyaga, tizenhárom 14. századi, és egy 13. századi volt. Ezek közül hatot – mélységük (6–8 m), és a nagyon hamar (1,5–2 m körül) jelentkező, nagy mennyiségű víz alapján – biztosan kútként használtak eredetileg (9. kép).

A gödrök egy része a jelentős számú kerámián (ebből igen sok épen került elő), állatcsonton és üvegen kívül sok szerves anyagot – faeszközöket (kanál, tál töredéke, döngölő) és ágdarabokat, bőrmaradványokat (cipőtalp, erszény), növényi magvakat (szőlő, som, dinnye, meggy) – tartalmazott.

A 18. gödör nemcsak anyaga miatt volt érdekes, hanem bontása során ipari tevékenységre utaló nyomokat is találtunk. Először egy köves omladék került elő, ennek felszedése után egy erősen átégett, faszenes, vörös anyagú, lefelé tölcsérszerűen szűkülő objektum alakult ki

wall appeared built against the rock, then, right in front of it, a surface covered with mortar and bricks, which later proved to be the top of a vault covering a pit. Digging deeper, another wall, the antecedent of the above one was found under this wall, and stairs appeared carved into the rock north of it. After the clearing of the entire surface we found that the lower wall together with the rock stairs and another also NW-SE directed wall belonged to an early, smaller building, in the eastern part of which we could observe the original floor level, the devastation layer and the new floor of the reconstructed building. The filling dated the perishing of the early building to the end of the 13th century or the beginning of the 14th century. It was reconstructed on a larger surface, the entrance was replaced, and a deep cellar was carved into the rock toward south, which was vaulted by bricks. After the excavation of the entrance of the cellar, stairs carved into the rock and a sloping corridor were found (Fig. 8), then we arrived into an oblong-shaped room, which widened eastward from the entrance. Facing the entrance, a small stone-paved pit probably functioned as a cistern. An air shaft built of bricks on the western side led into a rock hole, which was connected to the well west of the cellar. The filling of the deep cellar contained ceramics from the 15th century, and a few fragments from the Turkish period also occurred in the entrance of the cellar.

A longer section of the eastern wall and the north-eastern corner survived from the cellar at the north-western part of the bastion. There was a pit dated by pottery from the 14th century under the wall. When it got destroyed, a storage pit was dug into it, which contained ceramics from the 15th century, which implies that the building was used at the end of the 14th century and in the 15th century. The character of this pit was different from that of the other pits found in the area: in the course of its cleaning, the crumbled remains of two vertical wooden posts could be observed in the northern cross-section. Finally, a quadrangular superstructure could be reconstructed with the help of four depressions carved into the rock to hold the posts over the round pit.

The third cellar was found north of the bastion and the baroque cellar built against it. We could unearth only its entrance, the rest was destroyed by modern disturbances. It cannot certainly be dated although its environment suggests that it was used in the 14th century.

In the territory of the cemetery, a strongly burnt surface appeared under the graves, on which probably a post-structure construction stood. The finds dated this construction also from the 14th century. (Fig. 10)

More than one level was formed in the eastern part of the territory of the bastion in the Middle Ages to level the hillside, which steeply sloped toward north-east. These levels are indicated by two retaining walls

belőle, mely öntőgödör lehetett, bár sem beöntőnyílást, sem olvadékot nem találtunk a feltárás során. A gödör teljes kibontása után egy, az alján É-D irányban keresztülhúzódó, nagy kövekkel fedett csatorna került elő.

Hasonló csatorna több is előkerült a területen, ezek egy része kúpcserépből rakott, más részük kövekkel oldalt kirakott és lefedett volt, két esetben pedig megfigyelhető volt, hogy 1-1 gödörbe vezették bele.

A területen talált legrégebbi emlék egy kis edényben elrejtett, 14 db IV. Béla denárból álló (CNH I. 254) együttes volt, mely a temető területén, alig 20 cm-rel az egyik sír koponyája alatt került elő.

built on earth, which can be dated from the 14th century after the finds, and a semicircular area in the central part of the bastion, in the centre of which a NE-SW directed post row can be observed, although modern disturbances hinder its reconstruction. An extremely well preserved oven with a renewed baking surface was found in the northern, lower level built against the retaining wall.

Beside the buildings, numerous wells and storage pits (altogether 27 features) indicated intensive life in the Middle Ages. One of them had no finds and could not be dated, one came from the modern period, two were built in the Turkish period and one was used after the Middle Ages as well as during the Turkish period. One was filled in in the first half of the 16th century, eight contained finds from the 15th century, thirteen dated from the 14th century and a single one from the 13th century. Six features were originally certainly used as wells because of their depth (6-8 m) and the large amount of water that appeared at a very high elevation (around 1.5-2 m). (Fig. 9)

Beside the significant number of ceramics (many in intact state), animal bones and glass, some of the pits also yielded many organic remains – wooden tools (spoon, fragment of a bowl, a mallet) and branch fragments, leather remains (sole of a boot, a pouch), and also plant seeds (grapes, cornel, melon, sour cherry).

Pit no. 18 was interesting not only because of its material. During its cleaning, we found traces suggesting industrial activity. First a stony debris layer appeared. Underneath a strongly burnt red feature appeared narrowing downward in a funnel shape, which contained a charcoal. It could be a casting pit, although neither a casting hole, nor slag was found during the excavation. After the cleaning of the entire pit, we found a channel covered by large stones running in a N-S direction on the bottom.

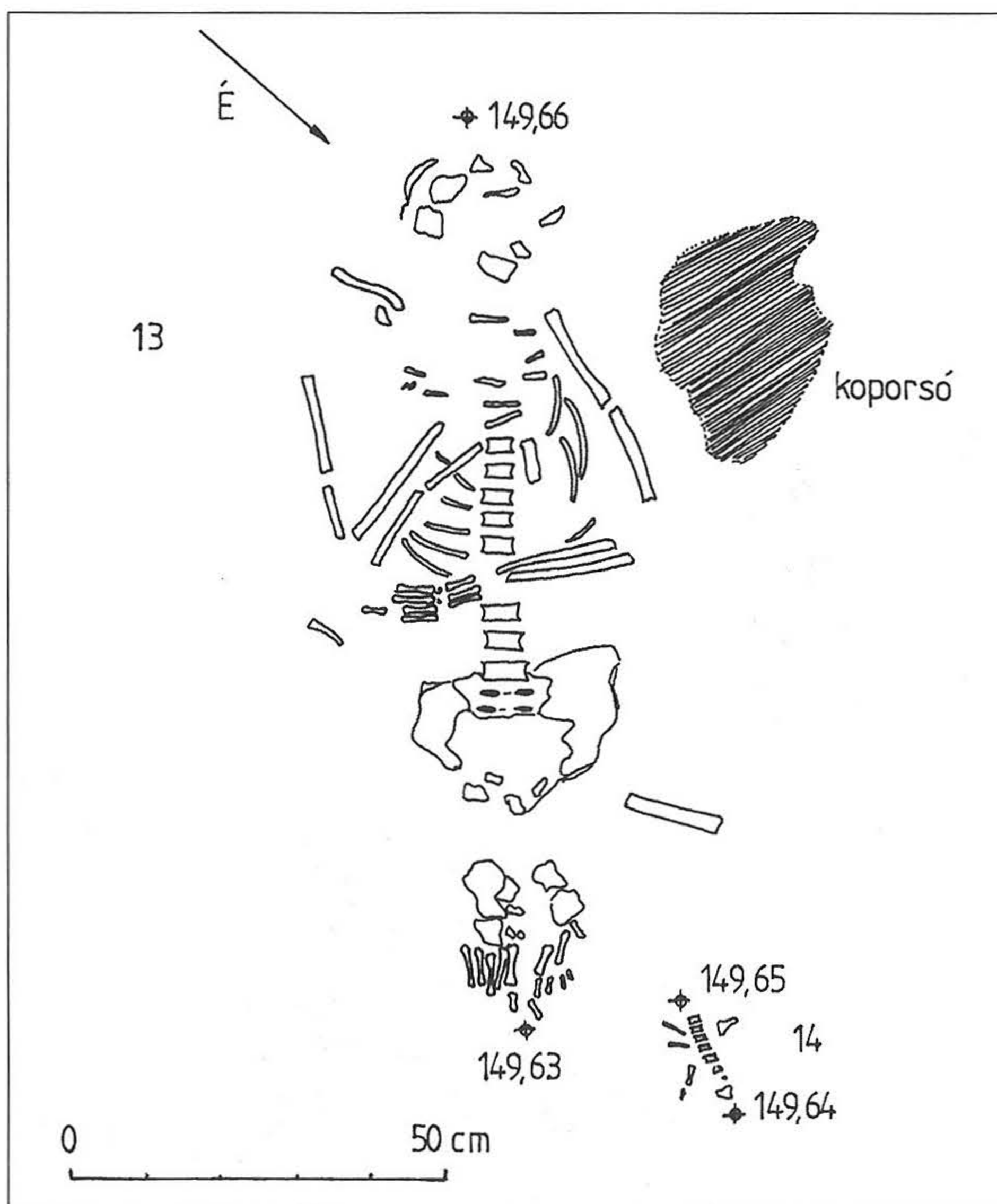
A few more similar channels were also unearthed in the territory. Some were made of conical tiles, other ones were built and covered by stones, and two of them led into each a pit.

The oldest remain in the territory was the find assemblage of 14 denars of king IV. Béla (CNH I. 254) hidden in a small vessel, which was found barely 20 cm under the skull in a grave of the cemetery.

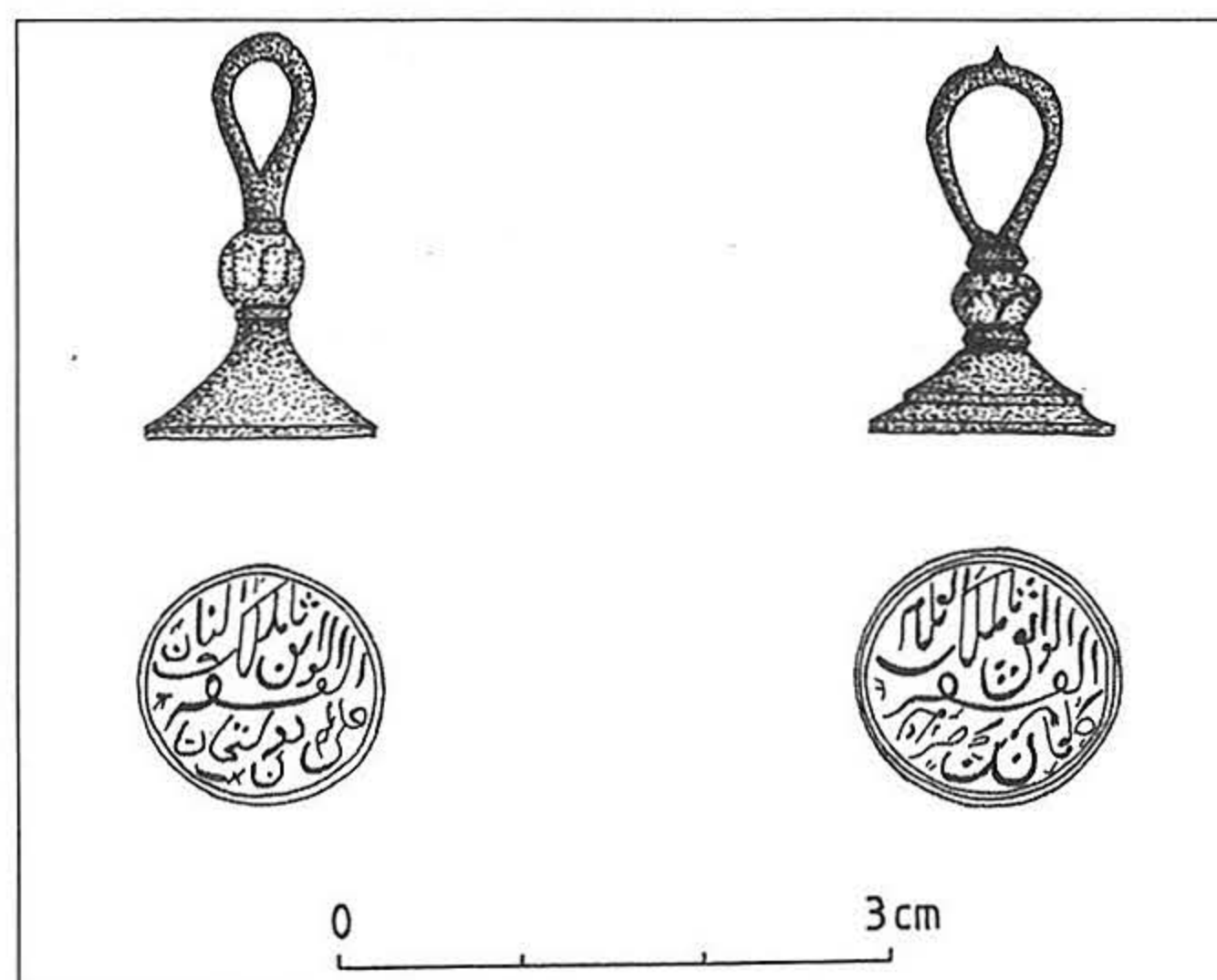
1. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3. Az ásatási terület alaprajza

Fig. 1: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, plan of the excavation

2. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3. A 13. és 14. sz. sír

Fig. 2: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, graves nos. 13 and 14

3. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3. Török feliratos pecsétnyomók a 37. sz. sírből

Fig. 3: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, seal with Turkish inscription from grave no. 37

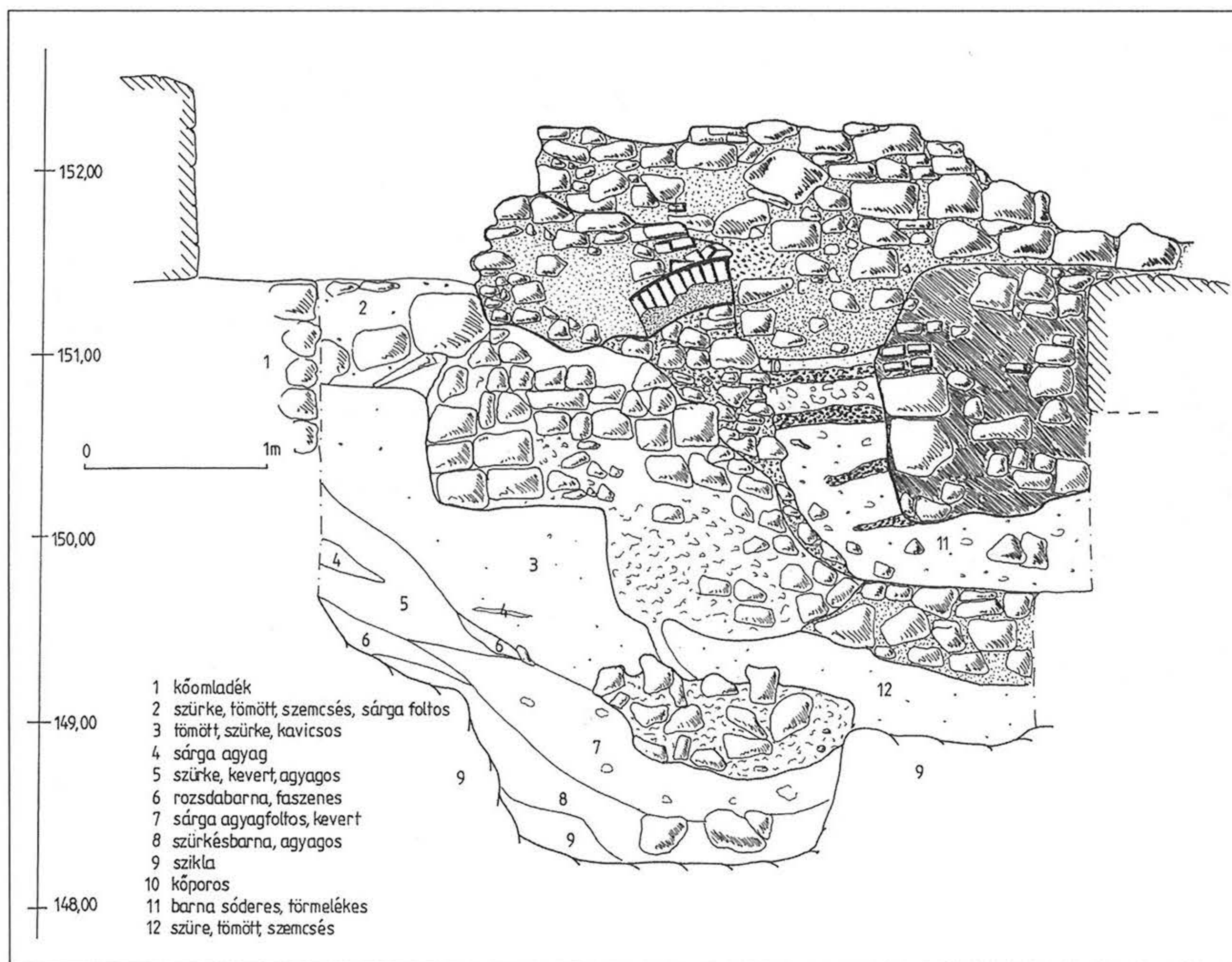
4. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3. Az Arany-bástya délkeleti része az áttöréssel

Fig. 4: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, the southeastern part of Golden Bastion with the break-through

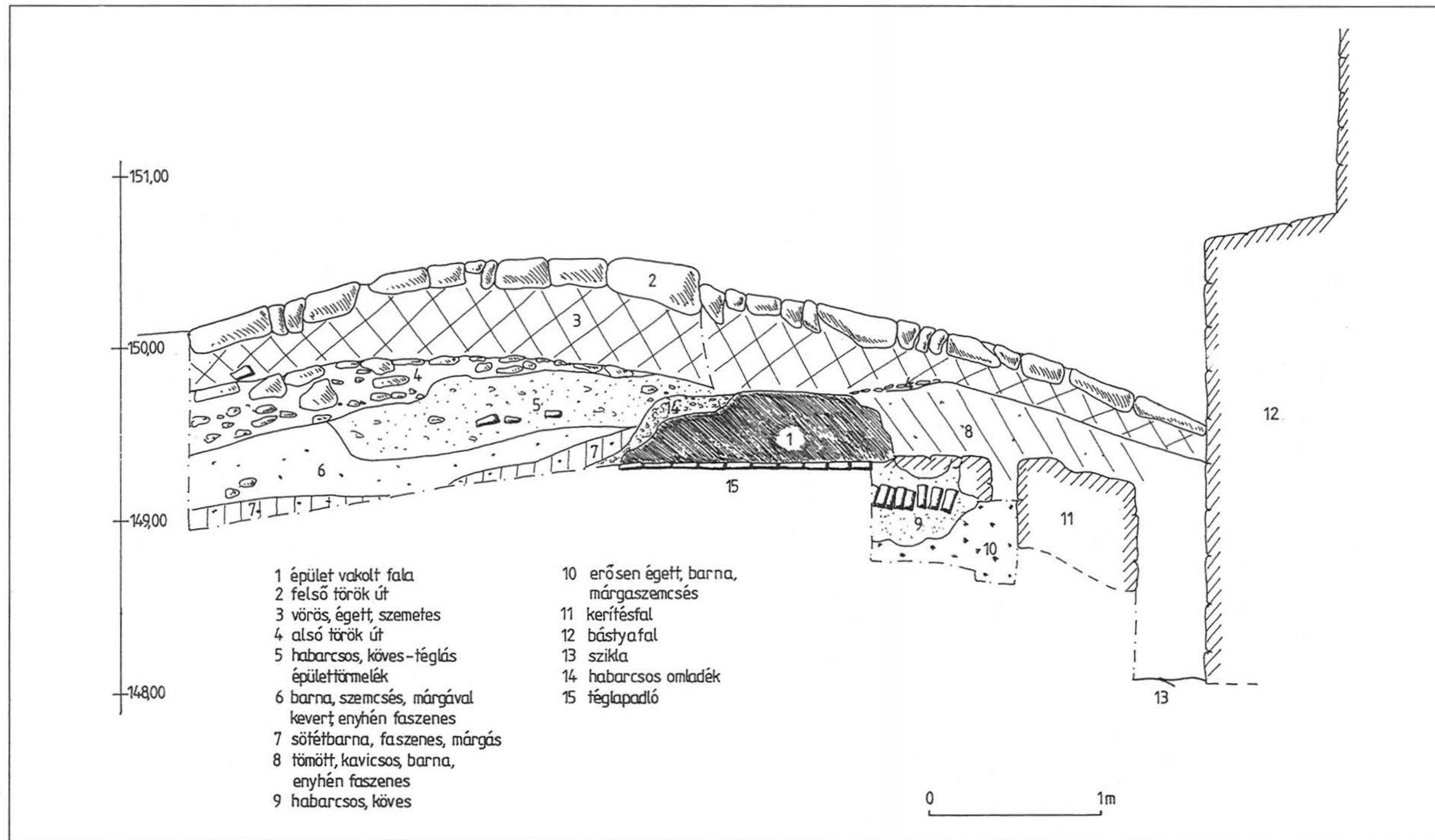
5. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3. Az Arany-bástya északkeleti része

Fig. 5: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, the northeastern part of the Golden Bastion

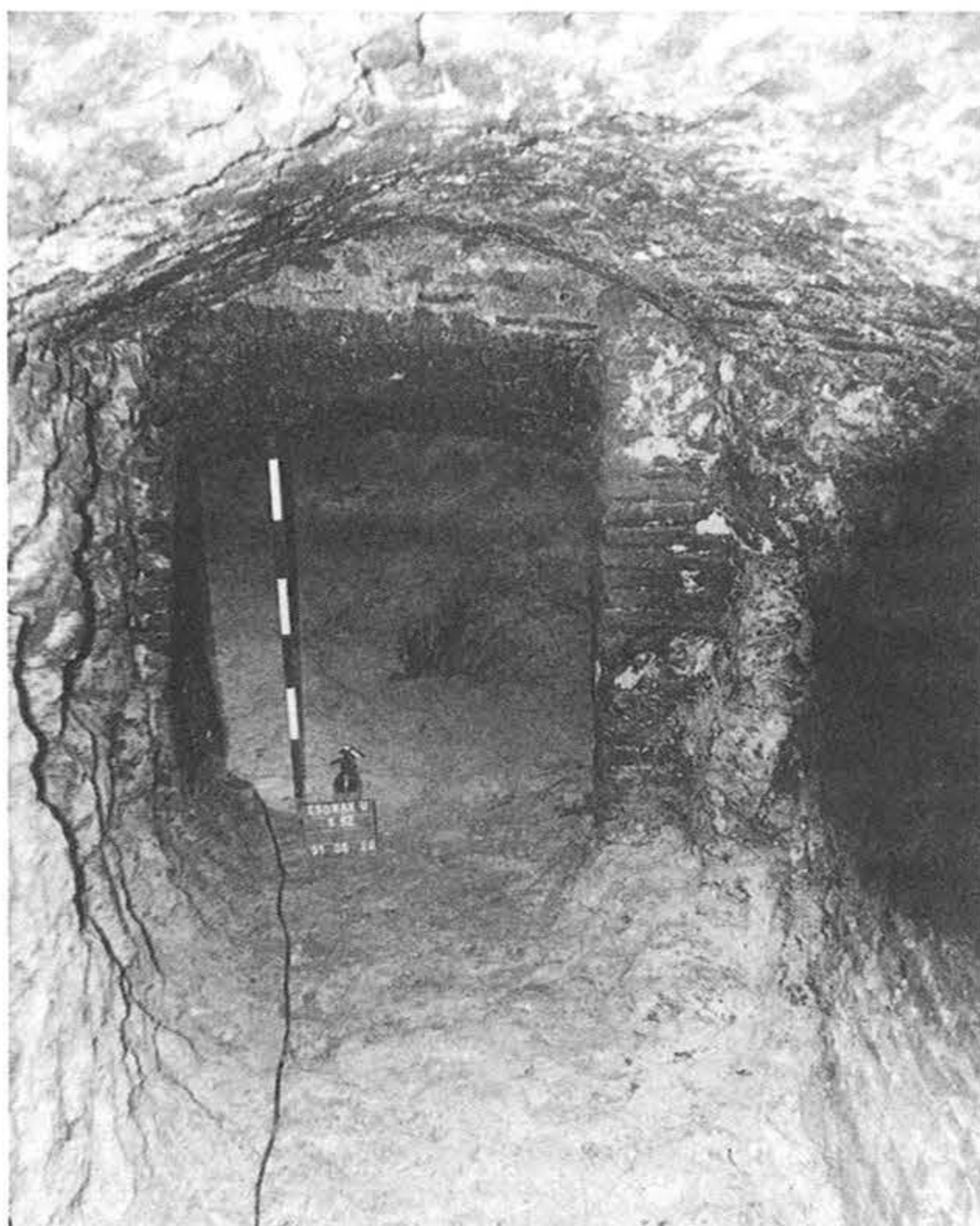
6. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3. Az Arany-bástya északnyugati része, 1. szelvény É-i metszet

Fig. 6: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, N section of cutting 1, the northwestern part of Golden Bastion

7. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3. 5. szelvény D-i metszet. A török kori utak és a téglapadlós ház stratigráfiai viszonyai

Fig. 7: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, S section of cutting 5, stratigraphical position of the Turkish period roads and the house with the brick floor

8. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3.
Középkori ház pincelejárója

Fig. 8: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, entrance to the cellar of the medieval house

9. kép: Budapest, I. Csónak utca 1-3.
13. századi, kővel rakott kút

Fig. 9: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, stone road from the 13th century

10. kép: Átégett felület cölöplyukakkal a temető területén a sírok alatt

Fig. 10: Budapest, I. Csónak Street. 1-3, burnt surface with postholes in the territory of the cemetery